

Den Norske Turistforenings innspill til statsbudsjettet for 2025

Den Norske Turistforening er Norges største og eldste frilufsorganisasjon. Vi har 320 000 medlemmer, og det legges ned over 1 million timer frivillig innsats i våre foreninger hvert år. DNT forvalter over 22 000 km stier og mer enn 550 hytter og er landets største tilbyder av organisert friluftslivsaktivitet.

DNT står derfor i en unik posisjon for å bidra til at vi når målet om høy deltakelse i friluftslivet i alle aldersgrupper og i alle deler av befolkningen, slik det er formulert i Folkehelsemeldingen (Meld. St. 15 (2022 – 2023)). Som regjeringen skriver videre i meldingen, er det nødvendig med både attraktive friluftsområder og tilbud om friluftslivsaktiviteter i regi av lag og foreninger om vi skal nå målet. DNT vil legge til at det krever en langt større innsats for å bevare natur enn vi har sett i tidligere budsjetter.

Regjeringen har høye ambisjoner i arbeidet mot ulikhet, i kampen mot naturtap og i helsepolitikken, både innenfor fysisk og psykisk helse. Felles for alle disse områdene er at utfordringene neppe er løst når vi kommer til 2025, og at friluftsliv og frivillighet er en del av løsningen. Utgangspunktet er godt med et nytt Friluftslivets år i 2025, og DNT vil gjerne bidra, men skal friluftslivet spille den avgjørende rollen det kan i møte med store samfunnsutfordringer, krever det riktige budsjettprioriteringer.

Innspill til Klima- og miljødepartementets budsjett

Et budsjett i tråd med naturavtalen

Gjennom naturavtalen har Norge forpliktet seg til å *stoppe og reversere* tapet av natur innen 2030. Det krever en enorm omstilling. Naturhensyn må i langt større grad inn i alle samfunnssektorer og på alle forvaltningsnivå. Virkemidler og ressurser må innrettes slik at vi sikrer langsiktig bevaring av viktige naturverdier og hindrer ytterligere bit-for-bit nedbygging. Vi trenger en politikk for naturen som står seg i møte med næringsinteresser, ekstremvær, strømkriser og finanskriser. Likevel ser vi ofte det motsatte: At verdiene i friluftsliv og urørt natur ikke når opp når kampen om arealene avgjøres. Dette må snu, og DNT har følgende innspill til hvordan statsbudsjettet for 2025 kan bli et riktig skritt på veien mot måloppnåelse i 2030.

Kapittel 1420: Forslag til ny post/spesielle driftsutgifter: Nasjonal kartlegging av grå areal

Grå areal som nedlagte grustak og industriområder eller kantsoner langs vei og bane kan utnyttes til ulike utbyggingsformål og bidra til å realisere klimamålene uten at det går på bekostning av viktig natur. Slike grå areal er særlig ettertraktet for fornybar energiproduksjon som solkraft.

Grå areal kan også være egnet for restaurering og på den måten bidra til å forbedre økologisk tilstand og nå mål om arealnøytralitet (jf. NINA rapport 2314). Til tross for potensialet i disse områdene finnes det ingen oversikt over dem. For å sikre bedre utnyttelse trenger vi en oversikt over grå areal som kan brukes til utbygging og/eller restaurering.

DNT ber regjeringen:

- *Sikre midler til gjennomføring av en nasjonal kartlegging av grå areal, herunder nødvendige avklaringer av definisjoner og metodikk for å gjennomføre arbeidet.*

Kapittel 1420, post 21/80 Støtte til vannkoordinatorer og vannforvaltning

En vellykket helhetlig vannforvaltning krever medvirkning fra allmennheten, brukere og interesseorganisasjoner knyttet til vannmiljøet. Dette suksesskriteriet er nedfelt som en direkte forpliktelse i EUs rammedirektiv for vann. Miljø- og friluftsansisasjonene har i over ti år i stor grad løst denne oppgaven for norske myndigheter på en svært kostnadseffektiv måte gjennom to vannkoordinatorer. I statsbudsjettet for 2023 ble imidlertid den direkte bevilgningen til miljø- og friluftslivsorganisasjonenes vannkoordinatorer overført til en tilskuddspost. Tilskuddet er også vesentlig redusert, og dette vanskeliggjør arbeidet betydelig.

DNT ber regjeringen:

- *Sikre en bevilgning på 1,8 mill kroner til vannkoordinatorer for sivilsamfunnets medvirkning til gjennomføringen av EUs vanddirektiv i Norge.*

Kapittel 1420, post 60 Tilskot for å ivareta naturmangfold i kommuneplanlegging

All natur finnes i en kommune, og det er her de viktigste grepene må tas for å hindre bit-for-bit nedbygging. Det er i dag avsatt om lag 3 mill kroner til tilskuddsordningen for å ivareta naturmangfold i kommuneplanleggingen. Samtidig viser rapporteringen for 2021 at Miljødirektoratet mottok søknader om tilskudd til å lage slike planer fra 45 kommuner, og at kun halvparten fikk

innvilget tilskudd. Det er viktig at kommunene har større kjennskap til egne naturverdier, slik at politiske vedtak lokalt kan fattes på et bedre kunnskapsgrunnlag enn i dag. DNT mener ordningen må styrkes betraktelig for å bistå alle kommuner som står klare til å ta ansvar for en mer bærekraftig forvaltning av naturverdiene lokalt.

DNT ber regjeringen:

- *Styrke bevilgningene over post 60 med 5 mill kroner.*

Helhetlige løsninger for villreinen

Den pågående prosessen med utarbeidelse av tiltaksplaner for villrein er et viktig arbeid for å bedre villreinens levekår. DNT har de siste årene gjennomført omfattende tiltak for å bidra til å forbedre den alvorlige situasjonen, og vi er innstilt på at det framover kan bli nødvendig å gjøre enda mer. Samtidig mener vi det er viktig å legge til rette for et enkelt og naturvennlig friluftsliv i villrein fjellet, basert på kunnskap, god tilrettelegging og opplyste veivalg. Å finne gode avveininger mellom hensyn til villrein og friluftsliv krever solid kunnskap, medvirkning og økonomiske ressurser til å gjennomføre tiltak.

Noen av tiltakene som har blitt foreslått så langt, vil innebære store konsekvenser for friluftslivet og for DNT også potensielt store økonomiske konsekvenser. Vi har lenge etterspurt en avklaring av erstatningsregler knyttet til nedlegging og flytting av turisthytter. Vi registrerer også regjeringens signaler om å finne gode modeller for å finansiere tiltak for å øke villreinens områdebruk gjennom restaurering og andre tilbakeføringstiltak.

DNT ber regjeringen:

- *Etablere en ordning for å finansiere restaureringstiltak som bidrar til å øke villreinens arealbruk. Ordningen bør prioritere helhetlige løsninger som bidrar til å forbedre villreinens levekår, og som samtidig opprettholder et sammenhengende hytte- og rutenett i fjellet.*

Investeringer i allemannsretten og besøksforvaltning

Allemannsretten er en forutsetning for den norske turtradisjonen og befolkningens mulighet til aktivitet og opplevelser både i fjellet, i skogen og ved kysten. Samtidig har allemannsretten stor verdi for det naturbaserte reiselivet. DNT opplever at allemannsretten er under press, og mener det er viktig at regjeringen i statsbudsjettet 2025 sikrer at dette fellesgodet bevares for fremtiden.

Store turiststrømmer har de siste årene funnet veien til ikoniske turmål, og overturisme, dyre redningsaksjoner, mangelfull søppelhåndtering og naturslitasje har reist spørsmål om å innskrenke allemannsretten med forbud og ferdselsrestriksjoner. DNT mener at utfordringer knyttet til økt ferdsel og turisme i stedet må løses gjennom å investere i besøksforvaltning i form av informasjon, tilrettelegging og kanalisering.

DNT ber regjeringen:

- *Utrede og prøve ut et nasjonalt innkrevd besøksbidrag som kan bidra til å finansiere den lokale besøksforvaltningen, slik som anbefalt i NOU 2023:10 – Leve og oppleve - Reisemål for en bærekraftig framtid.*

- *Avsette midler til å styrke besøksforvaltningen, både nasjonalt, regionalt og lokalt.*
- *Fortsatt sikre finansiering av ordningene nasjonale ikoner og nasjonale turiststier.*
- *Sikre forutsigbar finansiering av fellesgoder som tilrettelegges av frivilligheten.*

Kapittel 1420, Post 30 Bevaring av viktige friluftsområde

DNT mener at mye brukte friluftslivsområder i større grad bør sikres for allmennheten, og at ordningen for statlig sikring av friluftslivsområder derfor er viktig å videreføre og styrke. Midlene på posten for statlig sikring av friluftslivsområder ble imidlertid redusert med 10 millioner kroner fra 2022 til 2023. Samtidig er det en utfordring at kun et fåtall av landets kommuner benytter seg av ordningen. DNT mener det er behov for sikring av langt flere områder til friluftsliv, særlig i tettbygde strøk.

DNT ber regjeringen:

- *Øke midlene til statlig sikring av friluftslivsområder tilsvarende 2022-nivå eller høyere*
- *Sikre at kommunene blir kjent med og får god informasjon om ordningen, og øke den statlige andelen som kan gis til sikring av lokale friluftslivsområder.*

Kapittel 1420, Post 61 Klimatilpasning av friluftslivets infrastruktur

Kombinasjonen av økt ferdsel og et villere og våtere vær gjør tilretteleggingsarbeidet for friluftsliv dyrere og mer krevende. Å beskytte naturen mot slitasje og lede folk langs trygge traséer som tåler ferdsel, krever tyngre inngrep enn før – samtidig som søknads- og dokumentasjonskravene øker. Økt skred- og flomfare medfører strengere krav til lokalisering og sikring av stier, og i noen tilfeller krav om sårbarhetsanalyser og faresonekartlegging. Det er også en utfordring at mye av den statlige finansieringen av slike tiltak skjer gjennom spillemiddelordningen – en ordning som ikke er ment å dekke vedlikeholdsbehov, og som ikke er egnet for raske tiltak basert på nyoppståtte behov. Reparasjon av bruer i fjellet, klopping av stadig våtere stier, omlegging av eldre, skredutsatte stier og remerkning av ruter og skilt er eksempler på slike tiltak.

I tillegg til rutenettet er DNTs ubetjente og selvbetjente hytter en viktig del av friluftslivets infrastruktur. Disse delingshyttene er også drevet og vedlikeholdt av frivillige og får et økt vedlikeholdsbehov som følge av klimaendringer og mer ekstremvær. Flere av våre hytter har en viktig kulturhistorie og med klimaendringene blir det mer krevende å ta vare på bygningsarven. En av de største truslene her er økt forekomst av muggsopp og råte samt raskere nedbryting av bygninger som har stått i hundrevis av år gjennom kaldt vintervær og varmt, tørt sommervær. Nå er det våte perioder hele året, og mange steder er det ikke lenger sammenhengende vintre. Det tærer på historiske bygninger og øker vedlikeholdsbehovet. I tillegg er hyttene våre mer utsatt for skadedyrangrep med endret klima.

Uten at tilretteleggingstiltakene dimensjoneres for klimaendringer, økt ferdsel og naturfare, vil resultatet bli løsninger med kort holdbarhet. Frivilligheten skal være bunnplanken i det norske friluftslivet, men uten statlig investeringsvilje vil fundamentet forvitte. For å imøtekomme det økte behovet for kompetanse og ressurser som klimatilpasning medfører, foreslår DNT at det etableres en tilskuddsordning til klimatilpasning av stier, ruter og delingshytter i form av kartlegging, forebyggende arbeid og reparasjoner.

DNT ber regjeringen:

- Etablere en tilskuddsordning på 4 millioner kroner i 2025 for klimatilpasning av friluftslivets infrastruktur.

Kapittel 1420, post 66 Tilskot til kommunar for å betre tilgangen til strandsona langs Oslofjorden

Strandsonen har en stor artsrikdom og gir befolkningen mulighet til enkelt og tilgjengelig friluftsliv. Bit-for-bit nedbygging, privatisering og stengsler som stykker opp strandsonen, har stor negativ virkning både på naturmangfold, friluftslivet og allmennhetens tilgang til nærfriluftslivsområde. Langs Oslofjorden er kun 30 prosent av strandsonen tilgjengelig for folk flest. At det innen 2050 forventes 2 millioner innbyggere i Oslofjordområdet, understreker behovet for å sikre strandsonen for allmennheten. Det viktigste vi kan gjøre, er å begrense utbygging, fjerne hindringer og tilrettelegge viktige friluftslivsområder.

DNT ber regjeringen:

- *Videreføre tilskuddsordningen som gir kommuner langs Oslofjorden midler til juridiske avklaringer i arbeidet med å sikre allmennhetens tilgang til strandsonen og arbeidet med å fjerne ulovlige hindringer i strandsonen.*
- *Utvide nevnte ordning til å omfatte andre kystkommuner med press på strandsonen.*

Et naturvennlig friluftsliv for alle

Rapporten: *Friluftsliv i Norge – Status og historisk utvikling* fra SSB slår fast at friluftslivsdeltakelse fører til bedre helse og livskvalitet, og at eldre, personer med lav inntekt og personer med nedsatt funksjonsevne har ekstra stort utbytte av friluftslivsdeltakelse. Da må vi bidra til å senke terskelen for å komme seg ut i naturen slik at enda flere kan delta. Her har de frivillige friluftslivsorganisasjonene en helt sentral rolle, men frivilligheten er ikke gratis. Det koster å rekruttere, lære opp og ivareta frivillige, og stadig økte krav til frivilligheten krever mer koordinering og rapportering.

Kapittel 1420, Post 78 Friluftslivformål

DNT har i flere år gitt innspill på at kap. 1420, post 78 trenger en langsiktig opptrappingsplan, og det er kritisk at den ikke utsettes for ytterligere kutt. I 2024 var det kun en prisjustering som førte til at området fikk tilført mer midler. Det er nedslående å se at all aktiviteten frivilligheten skaper med små midler, ikke er mer anerkjent, og at viktige tilskuddsordninger, og ikke minst driftsmidler til organisasjonene, står på stedet hvil eller i noen tilfeller rammes av kutt.

Tilskudd til friluftslivsaktivitet er blitt en samlepost av avviklede tilskuddsordninger med mål om å løse store samfunnsutfordringer når det gjelder blant annet inkludering, fysisk aktivitet og kunnskap om friluftslivet. Vi har merket oss, gjennom revidert forskrift, at digitale konsepter som motiverer til friluftslivsaktivitet, er inkludert i tilskuddsordningen. Dette har vi i utgangspunktet stilt oss positive til, men samtidig er vi bekymret for den totale rammen. Digitale konsepter er virkningsfulle, men også kostnadskrevende.

UT.no

DNT bruker årlig over 10 millioner kroner på UT.no og står også for den daglige driften, i samarbeid med Statskog og Friluftsrådernes Landsforbund. Dette kommer i tillegg til alt arbeidet som gjøres rundt omkring i landet med å samle innhold og kvalitetssikre ruter.

UT.no forenkler og tilgjengeliggjør naturen for et stort segment av befolkningen og er et kostnadseffektivt verktøy for å nå målet om vedvarende høy og økende grad av friluftslivsaktivitet. UT.no er også en tilrettelegger for det nære friluftslivet folk kan oppleve uten reisetid, og bidrar til å senke terskelen for aktivitet i naturen også for dem som er mindre vant med å bruke naturen. Skal man nå bredt ut til befolkningen i dag, ikke minst til yngre grupper, er gode digitale kommunikasjonskanaler helt nødvendig. Etter pandemien og toppåret for trafikk på UT.no i 2020 har UT.no etablert seg som den ledende turplanleggeren. Den omfattende størrelsen på turportalen sammen med strategien om at UT.no skal være en gratis og åpen for hele friluftslivet i Norge, stiller stadig større krav til drift og brukerstøtte. UT.no har derfor et økende behov for ressurser for å sikre god drift og oppfølging av brukere og samarbeidspartnere.

Endring av folks friluftslivsvaner og digitale vaner krever ny informasjon og en oppdatert og brukervennlig innpakning. UT.no har opparbeidet seg en solid posisjon med årlig trafikk fra ca. 6 millioner unike enheter (pc, mac, nettbrett og smarttelefon). For at UT.no skal ha relevans over tid, må tjenesten kontinuerlig forbedres og videreutvikles. Videreføring av den statlige støtten til UT.no vil bidra til å sikre drift og videreutvikling av en felles nasjonal turportal som er gratis og lett tilgjengelig for befolkningen.

2025 er friluftslivets år, og UT.no har ambisjoner om å nå ut til flere brukere og være en del av budskapet friluftslivsorganisasjonene benytter for å få flere i aktivitet gjennom friluftsliv. Med aktiv satsing de siste årene har UT.no også blitt et virkemiddel for å formidle informasjon om sårbar natur og hensynsfull ferdsel. Informasjon i planleggingsfasen kan bidra til å redusere ferdsel i sårbare områder og i sårbare perioder. I 2022 ble det tilrettelagt for å sette på spesielle varsler for å informere om bla. sårbare villreinområder. Dette er noe DNT ønsker å videreutvikle, spesielt med tanke på å kunne styre ferdselen bort fra spesielt sårbare områder.

DNT ber regjeringen:

- *Øke rammen på tilskuddsordningen Friluftslivsaktivitet over kap. 1420, post 78 for å sikre bedre måloppnåelse med bakgrunn i ny forskrift av 01.01.2024.*
- *Tilbakeføre øremerkede midler til UT.no, for å sikre at UT.no kan videreutvikles og forbli hele Norges turportal. Med bakgrunn i prisjustering og videreutvikling er det behov for 4,5 mill. kroner for å romme satsingen som er beskrevet.*

Tiltak i statlig sikrede friluftsområder og områder vernet som friluftsområder etter Markaloven

Frivillige friluftslivsorganisasjoner som DNT står for en stor del av den fysiske tilrettelegginga for friluftsliv, både i statlig sikra områder og ellers. Det har vært en markert økning i ferdsel de siste årene, og det har gitt økt belastning og slitasje på naturen og økte behov for tilretteleggingstiltak. Et våtere klima gir også større behov for tiltak. Tilskuddsordningen kan bidra til tilrettelegging av turveger, etablering av turutgangspunkt, toaletter på utfartsområder og gjøre flere områder godt tilgjengelig for mennesker med funksjonsnedsettelse.

DNT ber regjeringen

- *Åpne for at også frivillige friluftslivsorganisasjoner som arbeider med tilrettelegging i statlig sikra friluftsområder og områder vernet som friluftsområde etter Markaloven, kan søke på tilskuddsordningen.*
- *Øke rammen på tilskuddsordningen for å sikre bedre måloppnåelse.*

Kulturarv

Satsingen på Historiske vandreruter er et samarbeid mellom Riksantikvaren og DNT som fikk prosjektstøtte over Miljødirektoratets budsjett i 2020-2022. Målet med prosjektet har vært å etablere lengre sammenhengende vandreruter med kulturhistorisk verdi i alle landets fylker. Per i dag mangler det ruter i tre fylker. I 2021 ble det i anledning Frivillighetens år i tillegg lyst ut midler til frivillig arbeid på historiske ferdselsårer lokalt. Disse midlene ble bevilget over kap 1400, post 76, og regjeringen understreket viktigheten av frivillighetens bidrag i dette arbeidet.

Disse satsingene har betydd mye for ivaretagelse av viktig kulturhistorie samtidig som midlene har generert stor frivillig innsats og mye lokalt engasjement og stolthet. For prosjektet Historiske vandreruter har det vært viktig å sikre god representativitet, både geografisk og tematisk gjennom rutene som inngår i satsingen, og vi er ikke i mål med dette. I anledning Friluftslivets år 2025 mener vi derfor at det bør opprettes en ordning med støtte til arbeid på historiske ferdselsårer. Vi foreslår at denne kan legges under kap 1400, post 76 og administreres av Riksantikvaren.

DNT ber regjeringen:

- *Avsette 3,5 mill kroner til arbeid med historiske ferdselsårer i frivillige organisasjoner i forbindelse med markeringen av Friluftslivets år 2025. Midlene kan både brukes på den nasjonale satsingen historiske vandreruter og andre lokale tiltak.*
- *Styrke bevilgningene til Riksantikvarens for å følge opp nye bevaringsstrategier og sikre utvikling og formidling av kulturminnedata.*

KLD Kapittel 78, Post 21 Miljødata

HOD Programkategori 10.80, Kunnskap og kompetanse, Post 780 Forskning

DNT ber Klima- og miljødepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet øremerke en andel av forskningsmidlene under hhv 78.21 og 10.80 – 708 til forskning på friluftslivet og dets effekter på folkehelsen, friluftslivets endrede forutsetninger i et endret klima og tilstøtende tematikk. Dette kan også være et ledd i satsingen på Friluftslivets år 2025 og danne noe av det faglige grunnlaget til en ny friluftslivsmelding.

Innspill til Barne- og familiedepartementets budsjett

Selv om ulikhet og barnefattigdom står høyt på agendaen, vil det også i 2025 være mange familier som har dårlig råd, og nye innbyggere som har flyttet til Norge, vil trenge arenaer der de kan komme inn i fellesskapet og både delta og bidra. Store grupper vil være avhengige av aktivitetstilbud som ikke krever høy betaling eller dyrt utstyr.

I denne situasjonen kan frivillige organisasjoner komme med avgjørende bidrag. Det er vi som mobiliserer frivilligheten, ildsjelene, de som står på for å skape engasjement, fellesskap og fritidsaktiviteter. Våre aktiviteter treffer ofte bredere og koster en brøkdel av tilsvarende tilbud i regi av det offentlige. En krone til frivilligheten gir det mangedobbelte tilbake.

Kapittel 846, Post 61 Tilskudd til inkludering av barn og unge

Skal vi nå målet i Fritidserklæringen om at alle barn skal få delta på minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre barn, må flere fritidsaktivitetstilbydere bli invitert med i utarbeidelsen av gode tiltak. Nysigeringen høsten 2022 og den styrkede satsingen på forankring i kommunene de siste årene, viser at flere ønsker å bidra. Samtidig registrerer vi at prøveordningen med fritidskortet er avsluttet, og at ordningen med fritidskasser har kommet som et alternativ. Det er flott, men her må vi sørge for at kommunene involverer hele spekteret av frivillige organisasjoner som tilbyr fritidsaktiviteter i hverdagen og i skolens ferier. Økt støtte til Tilskuddsordningen; *Inkludering av barn og unge* bidrar i positiv retning, men løser ikke utfordringene organisasjonene står ovenfor i arbeidet med å få med flere barn og unge i sine aktiviteter. En tilskuddsordning bidrar til effektive tiltak i en kortere periode, men det langsiktige og systematiske arbeidet får ikke nødvendigvis plass her.

DNT har i flere år fått øremerkede midler over tilskuddsordningen og tilbyr ferieaktiviteter for lavinntektsfamilier, flyktninger og barn og unge med nedsatt funksjonsevne. I 2023 hadde vi med oss mer enn 2300 barn, unge og barnefamilier på overnattingsturer, feriecamper og aktivitetsdager i skolens ferier. Foreningene våre møter nå helt nye familier som ønsker delta på våre gratistilbud. Dette er familier som tidligere har hatt råd til å betale, men som nå sliter med å få endene til å møtes. Vi er takknemlige for at vi blir anerkjent som en viktig tilbyder av åpne og inkluderende ferieopplevelser. Samtidig ønsker vi i utgangspunktet ikke å lage egne (sær)tilbud for målgruppen, men heller tilby rimelige og gjerne gratis tilbud for alle, uavhengig av foreldrenes inntekt og landbakgrunn eller barnas funksjonsevne.

DNT ber regjeringen

- Sikre at universelle tilbud passer inn i tilskuddsordningen, og at tilskudd kan gis direkte til fritidsaktivitetstilbydere slik at vi kan gjøre tilbud gratis eller så rimelige som mulig for alle.
- Sikre at aktivitetstypen Lokal fritidskasse gjennom kommunene innrettes slik at den er tilpasset mangfoldet av aktivitetstilbud som finnes for barn og unge, herunder fritidsaktiviteter uten faste ukentlige møtepunkt. Fritidserklæringen slår fast at alle barn, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon, skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre. DNT og resten av friluftslivet tilbyr mange enkle, rimelige, lavterskelaktiviteter i nærnatur, på fjellet og ved sjøen. Disse er som regel ikke organisert på samme måte som organiserte idrettstilbud med faste treninger, men er tilbud man benytter seg av når man ønsker, og i skolens ferier.

Innspill til Helse- og omsorgsdepartementets budsjett

Det koster mer å reparere enn å forebygge helseplager. Likevel går over 90 prosent av norske helsekroner til å reparere skader og sykdom som allerede har inntruffet. Forebygging, som både er mer effektivt og rimeligere enn å behandle, blir avspist med smuler.

Friluftslivet er en viktig bidragsyter til god helse og livskvalitet for stadig flere. Det er også nordmenns viktigste kilde til fysisk aktivitet og den formen for mosjon flest kan tenke seg å gjøre mer av. Friluftsliv og særlig nærfriluftsliv er lett tilgjengelig, rimelig og krever lite utstyr. Stien er Norges mest brukte, og billigste idrettsanlegg, og organisert friluftslivsaktivitet driftes i stor grad av frivillige, og er dermed svært kostnadseffektive. Folkehelsepolitikken må styrkes på de områdene vi vet virker. Friluftslivsaktiviteter der folk bor, gjør det. Da er det underlig at ikke friluftsliv er blitt prioritert som et viktig innsatsområde også i Helse- og omsorgsdepartementets budsjettforslag.

Frivillig sektor ønsker å bidra til at flere innfrir anbefalingene knyttet til fysisk aktivitet, samt oppnå målene i *Handlingsplan for fysisk aktivitet (2020-2029)*. Vi har en unik posisjon til å gjøre nettopp det. Vi ønsker å nå alle, både utsatte grupper og befolkningen som helhet, men savner tilskuddsordninger som støtter dette formålet.

Aktivitetstiltak for å motvirke ensomhet

Ensomhet er en stor folkehelseutfordring, og stadig flere har følt på ensomhet under og nå etter pandemien. Dette gjelder særlig ungdom, personer som synes det er vanskelig å få husholdningens inntekter til å strekke til i det daglige, og de som opplever store aktivitetsbegrensninger på grunn av sine helseproblemer.

Å engasjere seg i frivilligheten har effekt og kan være en vaksine mot ensomhet. Man kan få ny kunnskap og nye venner i trygge omgivelser. Frivilligheten bidrar også til aktiviteter som samler folk. I DNT, som deltager, turleder eller som del av et dugnadsmiljø. Kommunene kan ikke løse disse samfunnsutfordringene alene. Frivilligheten ønsker å bidra, men trenger midler for å igangsette enda flere tiltak og invitere flere med inn i fellesskapet. Skal vi nå bredt ut og til utsatte grupper, kreves det koordinering og rekruttering, og vi er avhengig av offentlig støtte til administrasjon og driftsutgifter for organisasjonene.

Det kan dessverre virke som tilskuddsordninger med mål om å forebygge, lettere blir avvirket, særlig om de er i regi av frivillige og ideelle organisasjoner. For 2024 gjaldt det tilskuddsordningen *Mobilisering mot ensomhet*, som var skissert å vare ut 2025. Midlene herfra har gitt DNT muligheten til å drive lavterskeltilbudene Aktiv i 100 og Friluftstrim, som i 2023 har aktivisert over 94.000 deltakere i nesten 200 grupper og generert 63.000 dugnadstimer. Dette tilsvarer dugnadsarbeid for 28 millioner kroner og er noe ingen andre enn en frivillig organisasjon kan få til.

DNT ber regjeringen:

- *Tilbakeføre og styrke tilskuddsordningen Mobilisering mot ensomhet.*

- *Alternativt, åpne opp for at frivillige og ideelle organisasjoner (herunder stiftelser) og bedrifter kan søke på tilskuddsordningen; Aktivitetstiltak for å motvirke ensomhet og passivitet over kap. 761, post 79 og øke rammene for denne tilskuddsordningen.*
- *Opprette en ny tilskuddsordning som er søkbar for frivillige organisasjoner på nasjonalt nivå med mål om å skape et mer aktivitetsvennlig samfunn og øke andelen fysisk aktive. Alternativt justere kriteriene innenfor eksisterende ordninger slik at de også favner befolkningen generelt, og er søkbare for frivillige organisasjoner.*

Opprettelse av et nasjonalt ulykkesregister i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet

DNT ønsker et felles nasjonalt ulykkesregister der hendelser registreres selv om de ikke medfører oppfølging og behandling i helsevesenet. Norges klatreforbund har allerede gode erfaringer med et slikt register. Forbundet har gjennom 30 år bygd opp et register som nå inneholder over 1700 rapporter om klatreulykker, noe som har gitt et uvurderlig datagrunnlag for opplæring, informasjon og forebyggende virksomhet.

Stadig flere driver med friluftsliv – også av den mer risikofylte typen. DNT har lang erfaring som tilrettelegger for aktivitet og ønsker å legge premissene for utviklingen av friluftslivet i takt med samfunnsutviklingen - på en trygg og sikker måte. DNT skal være en premissleverandør for både organisert og uorganisert ferdsel med kroppen som motor i alle naturområder. Et viktig arbeid i denne sammenheng er målrettet holdningsskapende og opplysende arbeid samt et kontinuerlig arbeid med læring og erfaringsoverføring mellom og på tvers av aktørene. Målet er å jobbe for et trygt og sikkert friluftsliv som bidrar til å forebygge antall ulykker og nestenulykker.

Ferdsel og aktiviteter i naturen vil aldri bli risikofritt. Derimot vil kunnskap om omfanget av ulykkeshendelser (ulykker og nestenulykker) og mer kunnskap om utløsende årsaker bidra til et mer målrettet og forebyggende arbeid. Ifølge regjeringens handlingsplan for friluftsliv ble det i 2017 registrert totalt 11 286 ulykker i Norsk pasientregister under kategorien natur, hav, sjø og vann. Dette er kun ulykker som har medført oppfølging i helsevesenet. Vi antar at det er mørketall, og at ulykker og nestenulykker som ikke medførte personskaade, men hvor det var et *skadepotensiale*, ikke blir registrert. I forskningen foreligger det en antakelse om at nestenulykker som har tilsvarende karakteristikk som en alvorlig ulykke (også kalt HIPO nestenulykke (HIPO = high potensial for harm)), kan gi lærdom og forebygge at en alvorlig ulykke med store konsekvenser oppstår (Haddock, 1999). Dette gjør at også nestenulykkene er av stor interesse i et lærings- og sikkerhetsperspektiv.

I regjeringens handlingsplan for friluftsliv står det "Ulykkestall og kunnskap om ulykkesforløp gir grunnlag for å drøfte mønstre og/eller fellesnevne knyttet til årsaksforhold ved ulike hendelser". En utfordring som begrenser denne muligheten for et kunnskapsbasert forebyggende arbeid i dag, er at det ikke eksisterer et nasjonalt system for ulykker og nestenulykker i friluftslivet. Et slikt system med tilhørende database vil muliggjøre systematisk kunnskaps- og erfaringsbasert læring og forskningsbasert utvikling.

Opprettelsen av et ulykkesregister er avgjørende for at vi fullt ut skal kunne være en del av den nasjonale forvaltningen av sikkerhet i naturen. Vi må vite hvilke ulykker som oftest skjer, hvor folk

blir reddet, og i hvilke situasjoner. I dag registreres kun hendelser med alvorlig og dødelig utfall, mens situasjoner som gikk bra til slutt, ikke registreres. Dette er en tydelig mangel.

DNT ber regjeringen:

- *Sette av midler til å utrede hvordan det kan opprettes et nasjonalt ulykkesregister eller gjøre vaskede data fra helseregister tilgjengelig for private initiativ.*

Innspill til Kultur- og likestillingsdepartementet

Idretten og friluftslivsorganisasjonene er Norges største folkebevegelse. Sammen skaper vi grunnlag for bedre folkehelse, økt deltagelse og mer inkludering. Friluftsliv er den mest utbredte formen for fysisk aktivitet i Norge. Det er den vanligste aktiviteten i alle aldersgrupper og er ofte egenorganisert. På den måten utfyller idretten og friluftslivet hverandre som skaper og tilrettelegger av aktivitet i befolkningen.

De to siste idrettsmeldingene trekker frem viktigheten av at anleggsmassen bør tilpasses aktivitetsprofilen i befolkningen. Friluftslivsanlegg kan benyttes til de aktivitetene som har bredest oppslutning i befolkningen, og bør i enda større grad prioriteres. Friluftsliv er gjennomgående svært kostnadseffektivt sammenlignet med bruken i befolkningen og tar lite av arealet det utøves i. Enkel tilrettelegging er i mange tilfeller tilstrekkelig for å trigge betydelige økninger i aktivitet.

Regjeringen stadfester i Hurdalsplattformen at «*Satsing på friluftsliv er eit viktig tiltak for god folkehelse, og desse opplevingane må gjerast tilgjengelege òg for dei som treng tilrettelegging.*» Det er også et konkret mål for regjeringa å «*Leggje godt til rette for friluftsliv i byar og tettbygde område ved å bidra til skilting, merking og kartfesting av stiar, opparbeide turveggar og turruter og leggje til rette for betre universelt tilgjenge til turveggar og friluftsupplevingar.*». Disse målene kan nås effektivt gjennom tildelinger til det frivillighetsbaserte friluftslivet fra de forskjellige spillemiddelordningene.

Det norske friluftslivet er i stor utstrekning basert på frivillighet og et tradisjonsrikt organisasjonsliv. I Hurdalsplattformen skriver regjeringa at de vil «*sikre frivilligheita god finansiering, stor fridom og ein sentral plass i samfunnet. Frivilligheita skal ha god tilgang på lokale, anlegg og utstyr.*».

Frivillig aktivitet er ikke gratis. Skal vi nå bredt ut og inkludere flere, kreves det koordinering og rekruttering, og vi er avhengige av offentlig støtte til administrasjon og driftsutgifter for organisasjonene. Vi er også avhengige av at tilskuddsordningene treffer godt, blant annet med tanke på forutsigbarhet og årshjul.

Kapittel 315, post 70 Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner

DNT er svært glade for at regjeringa har prioritert å utbetale full momskompensasjon de siste årene. Det betyr mye for oss og andre frivillige organisasjoner. Vi støtter imidlertid Frivillighet Norges bekymring for at rammen i 2024 trolig ikke vil holde til full momskompensasjon uten å gjøre justeringer på ordningen. Det som gjenstår for å få fjernet moms på dugnad, er regelstyring, som vi håper kommer på plass i kommende budsjettforslag. Dette vil bety økt forutsigbarhet og dermed mer tid og midler til å få gjennomført aktivitet. Med regelstyring vil regjeringa levere på lovnadene gitt i Hurdalsplattformen.

DNT ber regjeringa:

- *Støtte opp om Frivillighet Norges innspill til statsbudsjettet 2025; Kap. 315, post 70 tilføres teksten «overslagsbevilgning». Bevilgninga skal dekke kompensasjon på 100 prosent av frivillige organisasjoners momsutgifter i 2024, for organisasjoner med rett på mva-kompensasjon, basert på gjeldende beregningsordning.*

Momskompensasjon for frivillighetsbygg

Flere av våre foreninger eier bygg og anlegg som gir utgifter eller har potensiale for investeringer, og som nå ikke mottar momskompensasjon i den ordinære ordningen. Vi støtter opp om Frivillighet Norges forslag om å opprette en egen kompensasjonsordning som dekker disse utgiftene.

DNT ber regjeringen:

- *Etablere en egen momskompensasjonsordning for frivillighetsbygg, i betydningen organisasjonseide bygg og anlegg til bruk i organisasjonenes frivillige virksomhet.*

Tilskudd til oppgradering av bygg og anlegg

Vi støtter opp om Frivillighet Norges forslag om at det bør opprettes en tilskuddsordning for oppgradering av lokaler, bygg og anlegg, som ikke faller inn under eksisterende ordninger til oppgraderinger, for å oppfylle etablerte standarder og for å sikre universell utforming. Frivillige organisasjoner har i liten grad anledning til å søke tilskudd hos ENOVA. Det betyr at det er en større økonomisk terskel for organisasjoner som eier bygg og anlegg når det er behov for oppgradering som eksempelvis vil kunne bidra lavere strømutgifter. En ny tilskuddsordning vil kunne bidra til at lokaler kan brukes lenger, av flere og til flere ulike typer aktiviteter.

DNT ber regjeringen:

- *Opprette en tilskuddsordning for oppgradering av lokaler, bygg og anlegg, som ikke faller inn under eksisterende ordninger til oppgraderinger, for å oppfylle etablerte standarder og for å sikre universell utforming.*

Kapittel 352, post 71 Universell utforming og økt tilgjengelighet

I 2023 fikk over 70 prosent av søknadene til denne ordningen avslag. At tilskuddsordningen ble redusert for 2024, var svært urovekkende, da det er krevende å finne midler til formålet gjennom andre tilskuddsordninger. DNT har tidligere fått støtte gjennom tilskuddsordningen til prosjektet *Hytter for alle*, som har som mål å tilgjengeliggjøre hyttene våre for enda flere. Vi fikk i utgangspunktet ikke innvilget støtte i 2023, men på slutten av året fikk vi innvilget deler av søknadsbeløpet. Avslaget i 2023 gjorde at vi ikke søkte midler for 2024.

DNT ber regjeringen:

- *Øke rammen betydelig, som et minimum tilbake til 2023-nivå, inkl. prisjustering.*

Del III. Andre saker

5. Fordeling av Norsk Tippings overskudd

5.3 Fordeling av Norsk Tippings overskudd til idrettsformål

Løypetiltak i fjellet og overnattingshytter

Den Norske Turistforening er takknemlig for samarbeidet med departementet i finansieringen av

løypetiltak i fjellet og overnattingshytter og er i det store godt tilfreds med utformingen av tildelingsreglementet.

På grunn av økende kostnader, særlig knyttet til økningen i byggevarepriser og de økte offentlige krav til bygg de siste årene, er imidlertid ikke 4 millioner per prosjekt tilstrekkelig for mange av DNTs hytter. Vi ber departementet heve taket per enkeltprosjekt til 5 millioner kroner og at denne summen følger prisveksten i årene som kommer. Vi ber også departementet forkorte tidsperioden for tildelinger per prosjekt til 5 år.

Et alternativ er at et utvalg forhåndsdefinerte nasjonale anlegg med for eksempel kulturhistorisk verdi kan gis betydelig større tildelinger og med noe høyere frekvens enn i dag. Et hevet maksimumsbeløp, enten generelt eller for en liste forhåndsdefinerte prosjekter, er nødvendig for at våre betjente hytter skal kunne oppgraderes med bærekraftige løsninger – f.eks. ved utbytte av gamle dieselaggregat og etterisolering av eksisterende bygningsmasse.

DNT venter både økt søknadsmengde og større søknader i årene som kommer. Behovet for å kunne gi større tildelinger må i vår saksbehandling vurderes mot mengden søknader som kan innvilges.

DNT ber regjeringen

- *Justere tilskuddsperioden til 5 år og maksimalt tilskuddsbeløp til 5 millioner kroner.*

Friluftstiltak for barn og ungdom

Statistisk sentralbyrå publiserte nylig rapporten: *Friluftsliv i Norge – Status og historisk utvikling*.

Denne stadfester noe vi har ment, og andre studier har dokumentert, at friluftslivsdeltakelse fører til bedre helse og livskvalitet. For enkelte grupper er denne sammenhengen ekstra sterk og rapporten viser at eldre, personer med lav inntekt og personer med nedsatt funksjonsevne har ekstra stort utbytte av friluftslivsdeltakelse. Da må vi bidra til å senke terskelen slik at enda flere kan delta.

Her har de frivillige friluftsansjonene en helt sentral rolle, men frivilligheten er ikke gratis. Det koster å rekruttere, ivareta og lære opp frivillige, og stadig økte krav til frivilligheten krever mer koordinering og rapportering.

DNT ber regjeringen

- *Øke rammen på tilskuddsordningen Friluftstiltak for barn og ungdom over 5.3 Fordeling av Norsk Tippings overskudd til idrettsformål for å sikre bedre måloppnåelse.*

7. Frivillighetspolitikken

DNT støtter opp om foreslåtte tiltak knyttet til samordning av frivillighetspolitikken og en forenkling av tilskuddsordningene i statsbudsjettforslaget for 2024. Samtidig har vi flere innspill som vil bidra til bedre rammevilkår for frivilligheten. Friluftsansjonene ønsker likebehandling med idretten når det gjelder informasjon om tildeling av midler. Vi er kjent med at Kultur- og likestillingsdepartementet sender over informasjon til Idrettsforbundet om tildelingen like før jul, mens Norsk Friluftsliv, herunder friluftsansjonene, først får informasjon om tildeling av aktivitetsmidlene i mai i tilskuddåret. Dagens årshjul for søknader, tildeling og rapportering skaper en

uheldig dynamikk der midlene ikke kan spres godt nok utover året og aktivitet ikke kommer i gang tidlig nok. Mange frivillige organisasjoner har ikke råd til å forskuttere midler man ikke er garantert. Dette skaper lite aktivitet i første kvartal av hvert år, og tidlige rapporteringsfrister kan også gi utfordringer med å bruke midlene mot slutten av året. Tidligere søknadsfrister med forbehold om midler i statsbudsjettet og noe senere rapporteringsfrister vil med stor sannsynlighet føre til bedre bruk av offentlige midler.

DNT ber regjeringen

- *Følge opp arbeidet med en forenkling av tilskuddsordningene. Dette innebærer:*
 - *Raskere saksbehandling av aktivitetstilskudd til friluftslivet over spillemidlene for å sikre likebehandling med idretten, økt forutsigbarhet og mest mulig aktivitet for midlene.*
 - *Øke bruken av flerårige avtaler om tilskudd.*
 - *Øke andelen driftstilskudd til frivillige organisasjoner, da dette enklere og en mindre byråkratisk løsning enn prosjekttilskudd.*

Innspill til Kommunal- og distriktsdepartementets budsjett

Planverktøy og kompetanse for å hindre bit-for-bit nedbygging av norsk natur
Kommunene har fått stadig større ansvar for miljø- og arealforvaltningen, uten å få tilsvarende verktøy, kompetanse og kapasitet til å ivareta ansvaret på en god måte. Manglende helhetlig planlegging, utdaterte planer og omfattende bruk av dispensasjoner og bit-for-bit vedtak er resultat av dette. Gamle arealplaner legger mange steder til rette for utbygging av store og verdifulle naturområder, uten at dette har vært utredet eller tatt stilling til i nyere tid. Mange kommuner mangler også langsiktige utbyggingsgrenser mot LNF-områder, mot marka og fjellområdene. Det er også en utfordring at virkningene kommunale vedtak har på klima og natur, ofte ikke synliggjøres eller er ukjente.

DNT mener at arbeidet med å hindre bit-for-bit nedbygging av norsk natur må intensiveres, blant annet ved å øke plan- og miljøkompetansen i kommunene og ved å ferdigstille arbeidet med areal- og naturregnskap.

NINAs nylige rapport (NINA Rapport 2310) som kartlegger planlagt utbygd areal i Norge for bolig, fritidsbolig og næringsformål i Norge, viser at det samlede omfanget av arealer som er satt av til utbygging, er enormt og svært bekymringsfullt. Totale tomtereserver er estimert til å være 2 166 km², og mange av de avsatte områdene ligger i urørt og særlig verdifull natur, innenfor 100-metersbeltet langs sjø, i villreinenes leveområder, i områder med myr og i beite- og reindriftsområder.

Dette illustrerer behovet for at kommunene gjør en planvask. Ved revidering av kommuneplanens arealdel bør kommunene gjennomgå alle reguleringsplaner og byggeområder i kommuneplanens arealdel og ut fra ny kunnskap om natur og klima beslutte om gjeldende reguleringsplaner og byggeområder skal videreføres eller tilbakeføres til Landbruks, natur- og friluftsområder.

DNT ber regjeringen:

- *Øke kommunenes ressurser og kompetanse på plan- og miljøområdet.*
- *Ferdigstille utvikling og implementering av metoder for natur- og arealregnskap.*
- *Sikre tilstrekkelige ressurser til å utarbeide regionale eller interkommunale planer i fylkene og kommunene og fastsette fjellgrenser i fjellområder med stort press for utbygging.*
- *Etablere et revisjonsfond hvor kommunen kan søke om midler til å oppdatere/revidere gamle planer ("planvask").*

Innspill til Olje- og energidepartementets budsjett

Naturvennlig energi

Som Norges største friluftslivsorganisasjon har DNT et stort ansvar for å bidra til å ivareta friluftslivet sitt natur- og kulturgrunnlag. Attraktive turområder og landskap er grunnlaget for de gode naturopplevelsene for oss og framtidige generasjoner. Ønsket om mer fornybar energi har ført til storstilt utbygging av vindkraft, vannkraft og overføringslinjer, men energipolitikken er i dag ikke godt nok samordnet med miljøpolitikken.

Overordnet politikk for alle konsesjonspliktige energisaker bør legge til grunn et prinsipp om minst mulig naturinngrep og miljøbelastning per produserte kWh. Det innebærer en sterkere satsing på energieffektivisering, sparing og prioritering, i tillegg til at det ikke er inngrepsfri natur, men grå arealer som benyttes til ny energiproduksjon.

For å nå regjeringens målsetting om 8 TWh solkraftproduksjon innen 2030 (Vedtak 923, sesjon (2022-2023)), samt få ned konfliktnivået knyttet til fornybarproduksjon, er det avgjørende med åpne demokratiske prosesser og gode rutiner for medvirkning i alle energi- og konsesjonssaker. DNT vil derfor oppfordre til at bakkemontere solkraftanlegg innlemmes i plan- og bygningsloven, med krav om ordinær reguleringsplan.

Samtidig vil både vindkraft på land og solkraft på bakken bli behandlet etter flere sektorlover. Vi ser allerede nå at det er utfordrende å koordinere prosessene for vindkraft på land og mener derfor at det bør utarbeides en forskrift som kan styre samordningen mellom disse og ligge til grunn for øvrige hensyn for fornybarproduksjon. (Energiloven er ikke utarbeidet med sikte på å håndtere arealforvaltning.) Vi foreslår på denne bakgrunn en forskrift for fornybarproduksjon som bør gjelde for vindkraft på land, solkraft på bakken og hybridanlegg. Denne bør inneholde:

- Saksbehandlingsregler
- Definerte hensyn til natur-, kultur- og friluftslivsverdier, herunder kriterier for tidlig avslag og konsesjonstildeling.
- Retningslinjer for samordning mellom myndigheter, sektorlovverk og internasjonale direktiver og konvensjoner.

I tillegg bør kommunene som står overfor fornybarutbygging, som vindkraft på land, bakkemontert solkraft og hybridanlegg ha tilgang på spisskompetanse og ressurser i form av et rådgivningssenter/kompetansesenter for fornybarutbygging og arealforvaltning. Vi mener dette samlet sett vil bidra til å dempe konfliktnivået, redusere tidsbruk og bedre tilliten og kvaliteten til både plan- og konsesjonsprosessen og sluttresultatet.

I forbindelse med havvindsatsingen og eventuell elektrifisering av offshoreanlegg så ser vi at det er fare for ytterligere bit-for-bit nedbygging i strandsonen som følge av nye kraftlinjer og trafoer for overføring av strøm. Vi etterspør en mer forutsigbar og helhetlig plan for denne utbyggingen som kan bidra til samlokalisering og minimering av inngrep i et sårbart kystlandskap.

DNT ber regjeringen:

- *Tallfeste nasjonale mål for energisparing og effektivisering.*
- *Intensivere ENØK-satsingen, herunder utnytting av spillvarme, økt satsing på FoU-prosjekter innen ENØK, samt fjerning av barrierer for mer effektiv utbygging, utnytting og deling av energi fra anlegg på bygg og i grå areal.*
- *Innlemme bakkemonterte solkraftanlegg i plan og bygningsloven (også i grå areal), med krav om reguleringsplan.*
- *Utredes behovet for å legge til nye arealformål i pbl § 12-5 for vind- og solkraftproduksjon (KDD)*
- *Utarbeide en fornybarforskrift med kriterier for tidlig avslag og konsesjonstildeling*
- *Opprette et kompetansesenter/rådgivningsinstitutt for fornybarutbygging for kommunene*
- *Utarbeide en helhetlig plan og veileder for utbygging og samordning av trafoer og kabeltraseer som skal til eller fra havvindlokaliteter og offshore olje- og gassanlegg.*